

## Zöld fesztiválok – Itthon és az Egyesült Királyságban

**Dér Csaba Dezső**

Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola

**A tanulmány a hazai kutatás eredményeinek ismertetése mellett összehasonlítja a brit és a magyar fesztiváloknek a fenntartható fejlődésben játszott szerepét, a mindezeket meghatározó környezeti hatásokat és a közönségnek, valamint a szervezőknek a témáról alkotott véleményét.**

*Kulcsszavak:  
fenntartható fejlődés,  
fesztiválmenedzsment, hazai  
és brit fesztiválkutatás*

### ZÖLD HAJTÁSOK

2011. március 3-án, a brit nagykövetségen rendezett „Új utak a művészeti menedzsmentben” című nemzetközi konferencia nyitóelőadását Ben Challis, a Glastonbury Festivals Ltd. környezetvédelmi tanácsadója tartotta. Az előadás elsődlegesen a zenei fesztiválok fenntartható fejlődésben játszott szerepét ismertette, ezen belül is kiemelten foglalkozott a brit zeneipar ún. „zöld hajtásaival”.

A témát aktuálisnak gondolva úgy döntöttem, hogy elkészítem szakdolgozatíró hallgatóim bevonásával az „A Greener Festival” nevű kampánycsoport társalapítója, Claire O’Neill által 2006-ban elkezdett, majd a Buckinghamshire New University által 2008-ban folytatott brit kutatás magyar megfelelőjét, azaz megvizsgálom, milyen a hazai fesztiváloknek a fenntartható fejlődésben játszott szerepe a közönség, illetve a szervezők megítélése szerint. Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a brit kutatások 2008 után is folytatódtak és eredményeik már erősen kapcsolhatók a 2008 végén – a világon elsőként – elfogadott brit klímavédelmi törvény szabályozórendszeréhez, illetve az e körül zajló kommunikáció addig elért sikereihez. Már a 2009-ben elvégzett brit kutatások azt mutatták, hogy az Egyesült Királyság fesztiváljain egyre nagyobb összefüggés mutatkozik a közönség jegyvásárlása és a fesztiválok környezettudatos tevékenysége között; a fesztiválok – a jogszabály és a közönség igényének megfelelően – egyre nagyobb mértékben kezdenek átállni megújítható energiaforrásokra (szél- és napenergia, biodízel), miközben a közönséget is különböző akciókkal csalogatják a tömegközlekedés felé. A felmérés szerint, az Egyesült Királyságban a Summer Sundae Weekender és a Big Session fesztiválok Leicestersben, a Fire Gathering pedig Surrey-ben áramigényük jelentős részét zöld energiaszolgáltatókon keresztül oldották meg, ugyanakkor a Croissant Neuf Summer Party Monmouthshire-ben 100%-ban már nap-és szélenergiát hasznosított (O’Neill 2009; Challis 2011).

## MITŐL ZÖLD EGY „ZÖLD FESZTIVÁL”?

Bár a fesztiválok világszerte népszerűek, mégis joggal nevezi a sajtó Magyarországot a fesztiválok országának; évente több mint 3000 fesztivált rendeznek itthon, amelyeken több százezer ember vesz részt. A nagy látogatottságú rendezvények óhatatlanul magas környezetterheléssel járnak: szerves és szervetlen hulladék keletkezésével, hang-, fényszennyezéssel, a természeti környezet sérülésével, nagyobb mértékű ivóvíz-fogyasztással, por- és széndioxid-szenyezéssel, ezért ezen a területen kiemelten fontos a környezetvédelem hangsúlyozása. Itthon először 2006-ban a Független Ökológiai Központ Alapítvány fogalmazott meg ajánlásokat a zöld fesztiválok szervezéséhez; a publikáció emellett kiváló alapanyagának tekinthető a zöld fesztiválokhoz kapcsolódó kritériumok meghatározásánál is. A kiadvány bemutatja a fesztiválok környezeti hatásait, külön kiemelve azokat a szolgáltatásokat (programok, közlekedés, étkezés, szállás), és infrastruktúrát (energiaellátás, vízhasználat, szennyvízkezelés, hulladékkezelés), amelyek tekintetében környezetkímélő megoldásokat javasol (Halmai és tsai 2006). A hazai kormányzat 2008-ban kezdte kidolgozni a „Zöld Fesztivál” cím elnyeréséhez szükséges kritériumrendszert a fesztiválszervező szakmával, illetve a zöld civil szervezetekkel együtt. Úgy tervezték, hogy a címet bármely magyar rendezvény, fesztivál elnyerheti, ha kitölti a jelentkezési lapot és a meghatározott követelményrendszert teljesíti. A fesztiválok rendezőinek a koncepció szerint négy környezettudatos alapkövetelményt kötelező vállalni, és ezen felül legalább négy szabadon választható kritériumot kell teljesíteni a választható nyolcból. A „Zöld Fesztivál” megtisztelő címre minden rendezvény egy évre jogosult és a következő évben újraigényelheti. A „Zöld Fesztivál” címetek először 2009-ben ítélték oda az arra érdemes fesztiváloknak, de gyakorlatilag a kezdeményezés mindaddig szinte csak arra az évre korlátozódott – 2009-ben hozzávetőleg 10 rendezvény kapta meg a címet –, ugyanakkor az akkor felál-

lított kritériumrendszernek több fesztivál az idő óta is igyekszik megfelelni. A cím elnyeréséhez a kiíró alapkövetelménynek támasztja a környezet eredeti állapotának helyreállítását, szelektív hulladékgyűjtő-szigetek kialakítását, a szervezett közösségi közlekedés megteremtését, illetve aktív szerepvállalást a közönség szemléletformálásában. A választható követelmények kategóriájába tartozik a környezetbarát beszerzések biztosítása, a porszenyezés csökkentése, a hulladék-megelőzés, a környezetterhelés részleges megváltása (széndioxid-kibocsátás minimalizálása), környezetkímélő fénytechnika és hangrendszer, a legkisebb távolság elvének alkalmazása a beszállítók és beszerzések esetében, a víztakarékosság, valamint zöld projektmenedzser alkalmazása. A kritériumrendszer nemcsak könnyen teljesíthető, hanem saját, kreatív vállalásokat is lehetővé tesz (a választható követelmények utolsó pontja: egyéb vállalások, saját ötletek). Mindezek a kritériumok jól körülhatárolják a zöld fesztiválok sajátosságait (Farmasi 2009, Dér 2011).

## A KUTATÁS MÓDSZERTANA

A 2011-es vizsgálat kiindulópontja a 2006-os, Claire O’Neill által végzett felmérés volt, a kutatás ennek alapján két részre tagolódott. A fesztivállátogatók részére készült, nem reprezentatív, kvantitatív jellegű rész-kutatáshoz kapcsolódó kérdőívben szereplő kilenc kérdés megegyezett a 2006-os kutatásban szereplőkkel. Az egyetlen új kérdés, amelyet a 2006-os brit felmérés nem tartalmazott, a következő volt:

„10. Milyen hazai fesztivál(ok)on vett részt 2011-ben? (Több válasz is lehetséges).” A lehetséges válaszok a következők voltak: „Sziget Fesztivál, Volt Fesztivál, Balaton Sound, Hegyalja Fesztivál, Pannónia Fesztivál, Művészetek völgye, Szegedi Ifjúsági Napok, EFOTT, Budapesti Tavasz Fesztivál, Egyéb (nevezze meg)”.<sup>1</sup>

A fesztivállátogatók részére készült kérdőíveket 2011 szeptemberében, a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola 634 napali és levelező tagozatos, felsőfokú szak-

képzésben, alapképzésben, illetve szakirányú továbbképzésben részt vevő hallgatója töltötte ki. A kutatáshoz demográfiai kérdés – hasonlóan a brit felméréshez – nem készült, de a bevont kurzusok létszámának, illetve jellegének ismeretében valószínűsíthető, hogy a kérdőívet kitöltők 90%-a a 18-30 éves korosztályhoz tartozik. A papíralapú felmérés, illetve annak feldolgozása a főiskola XIV. kerületi kampuszaiban történt.

A kutatás másik részét egy kvalitatív elemzés adta, ami a fesztiválszervezők számára készült; a mélyinterjú-kérdések megegyeztek a 2006-os brit kutatás kérdéseivel.<sup>2</sup> A kérdésekre a következő szervezők, illetve fesztiválok képviselői adtak választ: Sziget Kulturális Szervezőiroda (Balaton Sound, Sziget, Gyereksziget és VOLT fesztivál), Szegedi Ifjúsági Napok, EFOTT, Hegyalja Fesztivál és a Váci Vigalom. A rész kutatás 2011 októbere és decembere között zajlott, szakdolgozatukat fesztiválszervezés témában készítő főiskolai hallgatók bevonásával.<sup>3</sup>

## **A BRIT KVANTITATÍV KUTATÁSOK EREDMÉNYEI**

2006-ban Claire O'Neill kutatása a brit fesztiválok környezetbarát gyakorlatainak feltérképezésére kvantitatív, nem reprezentatív elemzés volt, 649 fesztivállátogató által kitöltött kérdőív alapján készült, emellett 15 fesztiválszervezőt kérdeztek meg a témában, mélyinterjú formájában. A 2006-os eredményekre épülve 2008-ban a Buckinghamshire New University szervezésében újabb nem reprezentatív kutatás indult, mely arra kereste a választ, hogy miként viszonyulnak a zenerajongók az élőzenei rendezvények környezetbarát gyakorlataihoz. Az elemzés 507 angliai, közel 600 finn, valamint 300 német és holland rajongó véleményére építhetett. A felmérések, azt mutatták, hogy a brit fesztivállátogatók nyitottak a környezetbarát gyakorlatok irányában. A 2008-as felmérés szerint az Egyesült Királyságban a megkérdezettek 80%-a gondolta azt, hogy a fesztiválokról kiszűrődő zajok „szennyezik” a

környezetüket. A válaszadók 82%-a emelt ügy vélt, hogy a rendezvényeken keletkezett hulladék kezelése fontos tényező, 56%-uk szerint a fesztiválokhoz kapcsolódó szén-dioxid kibocsátással foglalkozni kell. A fesztivállátogatók 60%-a aggódott a vízszennyezés, 53%-uk pedig a talajszennyezés miatt. A megkérdezettek 84%-a látta úgy, hogy a forgalomnak és a közlekedésnek negatív hatása van a környezetre. A 2006-os felmérés eredményei szintén a forgalmat (70%), illetve a hulladékszennyezést (71%) találták a legfontosabb környezetkárosító hatásoknak. Komoly változásnak könyvelhető el, hogy 2008-ban már a megkérdezettek 56%-át aggasztotta a széndioxid-kibocsátásból eredő környezetszennyezés, ami 26%-os növekedést jelentett az első felmérés eredményeihez képest.

2006-ban a széndioxid-kibocsátással kapcsolatos kérdésre érkezett a legtöbb „nem vagyok benne biztos” visszajelzés, pontosan 36%. Claire O'Neill szerint ez annak volt köszönhető, hogy a fesztivállátogatók nem voltak jártasak a széndioxidnak a fesztiválokhoz kapcsolódó létrejöttét illetően. Összesítve a megkérdezettek 30%-a értett egyet, és 36%-a nem értett egyet azzal, hogy a széndioxid-kibocsátás a fesztiválok „mellékterméke” lehet. „A „nem vagyok benne biztos” válaszok százalékos aránya 2008-ban 9%-ra csökkent, a fesztiválok és a széndioxid-kibocsátás összefüggéseivel egyet nem értők aránya pedig nem változott 2006 óta (34%). A széndioxid-kibocsátással összefüggőhet a járműforgalom kérdése is. A 2008-ban a válaszadók 74%-a állította azt, hogy igénybe venné a tömegközlekedést, ha annak költségeit a jegyárak tartalmaznák, miközben 2006-ban a megkérdezettek csupán 65%-a adta ugyanezt a választ.

A 2006-os és 2008-as felmérés adatai alapján látható jelentős fejlődés vélhetően összefüggött a 2008 végén beiktatott klímavédelmi törvény elfogadását megelőző társadalmi kommunikációval. A törvény alapján az Egyesült Királyság többek között vállalta azt, hogy az 1990-es szinthez képest 2050-re 80%-kal csökkenti a széndioxid-kibocsátását.

2008-ban a megkérdezettek 88%-a a szervezők felelősségét hangsúlyozta a fesztiválok környezetkárosító hatásainak kiküszöbölésében, ami nem változott jelentősen a 2006-os felmérés óta (91%). Ugyanakkor visszaesést tapasztalhatunk a saját felelősség megállapításánál; amíg 2006-ban a megkérdezettek 79%-a nyilatkozott erről pozitívan, 2008-ra ez az arány 57%-ra csökkent, miközben a helyi hatóságok felelőssége a kérdőíveket kitöltők szemszögéből valamelyest (36%-ról 42%-ra) emelkedett. 2006-ban a válaszadók 57%-a nyilatkozott úgy, hogy hajlandó többet fizetni a belépőjegyért, ha azt az összeget környezetbarát célokra fordítják, ez az arány 2008-ra már 47%-ra csökkent. Ehhez kapcsolódóan érdekes, hogy 2006-ban a megkérdezettek 57%-a támogatta az újrafelhasználható poharakat és evőeszközöket, 2008-ban már csak 39% adta ugyanazt a választ. A számokban tapasztalható visszaeséseket vélhetően a recesszió is okozhatta, amellet hogy az újrafelhasználható eszközök bevezetése sem vált be mindegyik fesztiválon (O'Neill 2006, Hinde 2008).

## A MAGYAR KVANTITATÍV KUTATÁS EREDMÉNYEI

A 2011 szeptemberében, a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola 634 hallgatója körében végzett kvantitatív kutatás annak mutatója, hogy a magyar fesztiválók nyitottak a fenntartható fejlődés irányában. Az eredmények jól érzékeltetik, hogy a magyar fesztiválok közönsége, csakúgy, mint a briteké, többségében meg van győződve arról, hogy a fesztiválok nagyban befolyásolják a környezetet. Ezek közül is a hulladék- (82%) és zaj- (80%), és talajszennyezés (66%), valamint a járműforgalom (70%) az, amelyek a vélemények szerint a leginkább potenciális környezetkárosító tevékenységek. Itt kiemelendő, hogy a magyar fesztiválok közönségének nagyobb része a rendezvényeken keletkezett hulladékkezelést kiemelt fontosságúnak tartja (51%). A magyar fesztiválók nagy része (27%) azonban bizonytalan a fesztiválok vízpazarlásából és széndioxid-kibocsátásá-

ból eredő környezeti hatásaiban. A felmérés alapján az is egyértelmű, hogy a széndioxid-kibocsátás kapcsán a magyar közönség elenyésző százaléka (16%) lehet egyértelműen tisztában a fesztiválok széndioxid-kibocsátásának környezeti hatásaival.

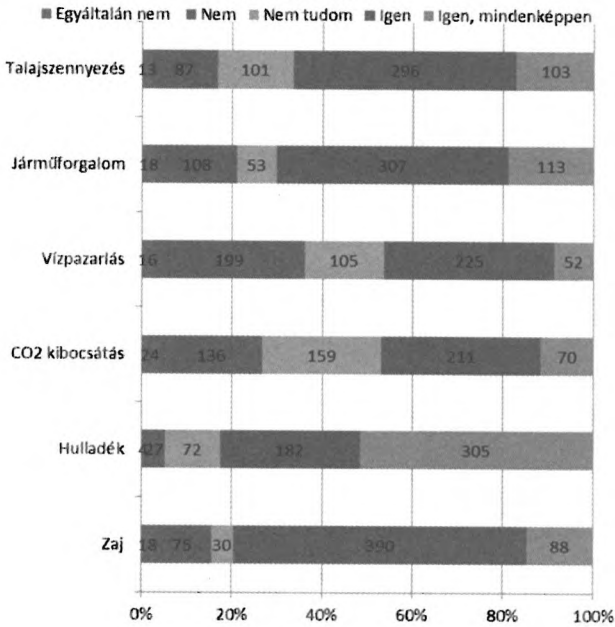
A magyar fesztivállátogatók, ha felelősségüket nem is hangsúlyozzák, de a saját véleményük szerint szelektív hulladékgyűjtésre foghatók lennének (85%), illetve tömegközlekedési eszközzel is utaznának a fesztiválókra, ha a belépőjegy tartalmazná annak árát is (84%). Ugyanakkor a megkérdezettek csupán 27%-ának jutnak eszébe környezeti szempontok, amikor jegyet egy fesztiválra, 53%-uk pedig egyáltalán nem foglalkozik ezzel. Amint a brit, úgy a magyar fesztiválók jelentős (44%) része sem kapcsolja össze a fesztiválok szolgáltatásainak minőségét és a fesztiválok környezettudatos megnyilvánulásait. Az újrafelhasználható táányérok és evőeszközök azonban, úgy látszik, nálunk nagyobb sikereket érnek el, mint a briteknél. A magyar fesztiválók többségükben egyetértenek ezek használatával és hajlandók értük kisebb összegű betétdíjat is kifizetni (72%).

A fenntartható fejlődésben vállalt részvételüket tehát fontosnak ítélik a magyar fesztiválók is, mindaddig, amíg nem a pénztárcájuk rovására történik a környezetvédelem. A magyar közönség valószínűleg nem preferálná a jegyárak emelését a környezet védelmében. („Nem” és „Egyáltalán nem” válaszok aránya: 31%, „Nem tudom” válaszok aránya: 35%). Ahogy a brit, úgy a magyar fesztivállátogatók is egyetértenek tehát azzal, hogy a fesztiválokknak foglalkozniuk kell a környezetük védelmével (77%). A kérdés az, hogy kiket terhel felelősség e téren? Habár a britek a helyi hatóságok és saját maguk szerepét jóval komolyabbnak értékelik a kérdésben, mint a magyar válaszadók (20, illetve 25%), egyben egyetértenek: a fesztiválok káros környezeti hatásaiért elsősorban a szervezők tehetőek felelőssé (76%).<sup>4</sup>

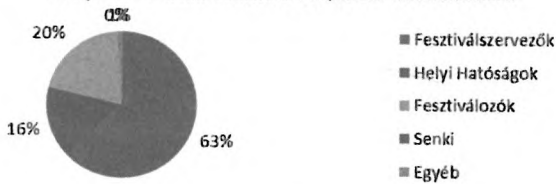
## SZERVEZŐI VÁLASZOK

A brit fesztiválszervezők 2006-os válaszai alapján látható, hogy a megkérdezett fesztivál-

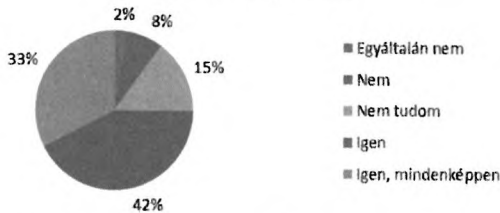
**1. Ön szerint a fesztiválok befolyásolják környezetüket a következő területeken?**



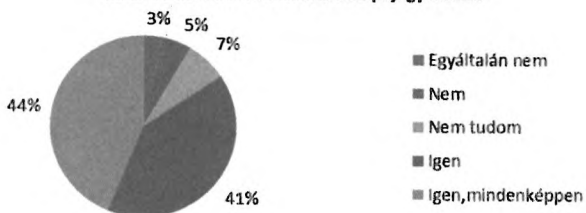
**2. Ön szerint kinek kellene felelősséget vállalnia egy fesztivál káros környezeti hatásainak elkerüléséért, illetve csökkentéséért?**



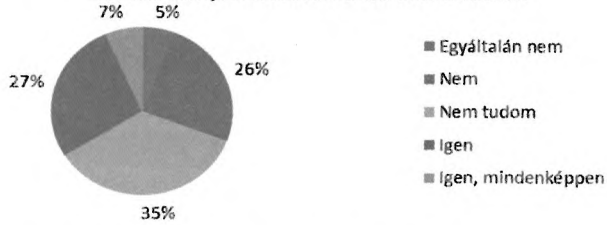
**3. Szelektíven gyűjteném a szemetet a fesztiválokon, ha ott lennének szelektív hulladékgyűjtő ládák.**



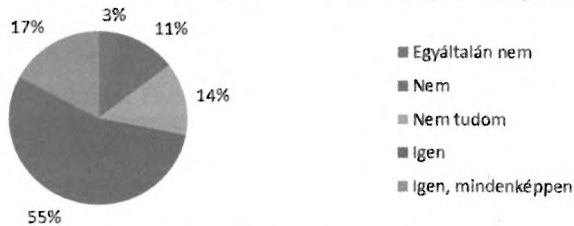
**4. Hajlandó lennék tömegközlekedési eszközzel utazni egy fesztiválra, ha az benne lenne a fesztivál belépőjegy árában**



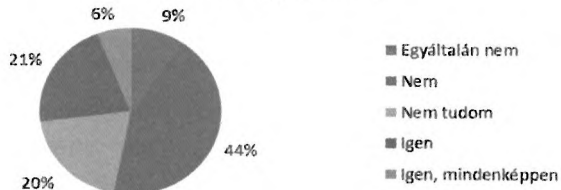
**5. Kész lennék magasabb jegyárat is fizetni akkor, ha az emelés a fesztivál környezetvédelme érdekében történne.**



**6. A büfé-standoknak újrafelhasználható táányókat és evőeszközöket kellene használniuk az eldobhatók helyett, akár kisebb összegű betétdíj ellenében is.**



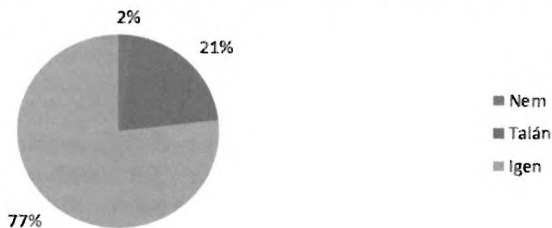
**7. A környezetvédelem számomra fontos tényező, amikor jegyet veszek egy fesztiválra**



**8. A fesztiválok szolgáltatásai ellensúlyozzák azokat a környezeti károkat, amiket okozhatnak.**



**9. Ön szerint minden fesztiválnak foglalkoznia kellene a környezet védelmével?**



tiválok közel kétharmadának van környezetpolitikája vagy a szervezők különböző módon foglalkoznak a környezetvédelemmel rendezvényükön. A legtöbben a szelektív hulladékgyűjtést és a közlekedéskorlátozást, mint kiemelt területeket említették meg ezek közül; ezek azonosak a brit fesztivállátogatók által is kiemelten fontosnak tartott területekkel (O'Neill 2006).

A 2011-ben végzett hazai felmérés alapján a magyar megkérdezettek közül mindenki foglalkozik környezetvédelemmel, ha nem is konkrét környezetvédelmi politikák, inkább környezetvédelmi gyakorlatok keretében. Ezek közül is kiemelendő a zajcsökkentés, illetve a hulladékkezelés, amiket mindegyik interjúalany kiemelt. A zajcsökkentés fontos feladata a fesztiválok-nak, mert vagy természetvédelmi területeket érintenek, vagy pedig városi környezetben valósulnak meg. Amellett, hogy az utóbbi években a hangminőség nem romlott, hanem javult, a fesztiválok kevésbé zajosak a külvilág számára. Ez köszönhető például az úgynevezett Line Array típusú hangrendszereknek, amelyek irányított hangszárgázás előállítására képesek, egyrészt az elhelyezésük, másrészt az egyedi szoftveres technológiájuk miatt. A megkérdezett fesztiválszervezők többsége a hatóság ellenőrzése mellett rendszeresen méri a zajszintet, miközben az irányítható hangok miatt a fesztiválok területén nincs kisebb hangerő.

A hulladékkezelés kapcsán elmondható, hogy a szelektív hulladékgyűjtés a fesztiválokban hamarabb indult el (2001 óta van jelen), mint a városokban az ilyen gyűjtőszigetek kihelyezése és gyakorlatilag a megkérdezettek közül mindenki alkalmazza ezt. A hulladékcsökkentés, újrafelhasználás kapcsán több fesztiválon is bevált újítás például az ún. re-pohár használata, amelyet 2007-ben vezettek be először a hazai fesztiválpiacon. A re-pohár a fesztiválszervezők számára is költségsökkentő tényezővé vált, mivel a szemétdíj így alacsonyabb lett. A szemétdíj csökkentéséhez járulnak hozzá a digitális infópontok is, amelyek a papíralapú kommunikációs, illetve marketing-

kommunikációs eszközöket helyettesítik. A re-pohár akció azonban, hasonlóképpen a brit kutatások eredményeihez, nem minden fesztiválon váltotta be a hozzá fűzött reményeket, többek között azért sem, mert vizet és elektromos áramot kell hozzá használni. Ezek a fesztiválok inkább a komposztálható termékek bevezetését tekintik kiváló innovatív megoldásnak a környezetvédelem kapcsán. A fesztiválok során több köbméternyi hulladék keletkezik, amelyben rengeteg az újrahasznosítható anyag. Az olyan evőeszközök például, mint azok a poharak, szalvéták, amelyek anyagát kukoricakeményítéssel préselik, biológiai úton lebomlanak. Amennyiben egy fesztiválon 1000 egységnyi hulladék keletkezik, abból 800 egység komposztálható lenne, amelybe beletartozik az ételhulladék is. Amit az összegyűjtött hulladékból ezután ki kell válogatni, az a PET palack és a fémhulladék, melyek ugyancsak újrahasznosíthatók.

A zaj, illetve hulladékszennyezés fontosságát a fesztivállátogatók is hasonlóan ítélik meg, mint a szervezők, ugyanakkor érdekes a forgalomból származó környezeti ártalmak kérdése. A megkérdezett fesztiválok közül csak néhányan említették, milyen környezetkímélő megoldásokat biztosítanak a rendezvényük megközelítéséhez, a felsoroltak között voltak az ingyenes hajó-, és tömegközlekedési járatok, az őrzött biciklitároló és az ún. útítárskereső rendszer működtetése. Ez jelentheti a magyar fesztiválok kitűnő tömegközlekedési megközelíthetőségét, illetve azt is, hogy a fesztiválozók elenyésző százaléka érkezik gépjárművel a rendezvényekre a britekhez képest. Mindenesetre a brit statisztikák alapján érdemes erre is fokozott figyelmet fordítani a szervezőknek. A Julie's Bicycle, egy klímaváltozással foglalkozó, brit zeneipari kezdeményezés megállapította, hogy 2008-ban a fesztiválok széndioxid-kibocsátásának 68%-a a közönség utazásából származott (Anable et al 2009).

A válaszok alapján mind a brit mind pedig a magyar fesztiválszervezők azon az állásponton vannak, hogy a környezetvéde-

leni szerepe nem elsőrendű feladat, amennyiben a marketing-szemponokat veszik figyelembe. A szervezők megítélése alapján a fesztiválok közönsége egyre nagyobb figyelmet szentel a környezetvédelemre, bár a magyar szervezők azt is megemlítették: úgy érzik, hogy az embereket a gyakorlatban kevésbé érdekli a környezetvédelem. A divatos „társadalmi felelősségvállalás” szlogen miatt is egyre többen csupán kiváló pr-kommunikációs eszközt látnak a dologban, amivel a szponzorokat, támogatókat még érdekeltébbé lehet tenni a fesztivál támogatásában. Látható, hogy a két ország fesztiválszervezői nem tartják feltétlenül versenyelőnynek a környezettudatos tevékenységet. Egyrészt, mert úgy gondolják, ez már „elvárt” alaptevékenységnek számít egy fesztivál életében, a fenntartható fejlődés nem a versenyről, hanem a bolygóról szól. Másrészt vannak olyanok is, akik kifejezetten hátrányként élik meg annak „extra” költségei miatt, amit egyébként fellépőkre költhetnének. Ugyanakkor majdnem minden brit és magyar szervező is úgy gondolja, hogy a fesztiválok világában érezhető a környezettudatosság felé való elmozdulás. Megnyugtató, hogy mind a brit, mind pedig a hazai szervezők úgy vélik: a jó példa ösztönző erejű a környezettudatos gyakorlatok bevezetésénél. Ugyanakkor, amíg a brit szervezők a zöld gyakorlatok bevezetését ösztönző tényezők között jogi és pénzügyi aspektusokat tudnak kiemelni, addig a magyar fesztiválszervezők számára mindez csupán PR-kommunikációs eszköz marad. Meglepő, hogy 2006-ban a megkérdezett brit szervezőknek csupán egyharmada ismert bármilyen, a „zöld” területet érintő jogszabályt a fesztiválokkal kapcsolatban. A törvényhozás ismert területei akkor kiterjedtek az egészségre és a biztonságára, a zajszennyezésre, a helyi önkormányzatok szennyezési szabályzatára, a személtelésre és kibocsátási politikára, és a földszabályozásra. Sokan gondolták – a 2008-as klímavédelmi törvény kapcsán joggal –, hogy a környezetvédelmi jogi szabályozók bővülni fognak a közeljövőben.

Különös figyelem irányult a fesztiválok környezetvédelmi költségeire, hiszen a hulladék-elhelyezés, az energia és vízárak is folyamatosan emelkednek. Ezek alapján feltetelezték, hogy a környezetbarát út nemcsak olcsóbb utat is fog jelenteni.

A magyar válaszadók közül mindenki tudott említeni olyan szabályozott területet, jogszabályt vagy jogi szabályozót, ami a fesztiválok környezetvédelmi előírásaihoz kapcsolódik. A legtöbben az érintett, főképpen zajterheléshez kapcsolódó önkormányzati rendeleteket hozták fel, valamint az EU, illetve az központi kormányhivatalok vonatkozó előírásait. Szó esett emellett a szemétszállításhoz, a szennyvíz-elvezetéshez, a termékdíj megfizetéséhez kapcsolódó jogi szabályozásról, illetve a lex West Balkánról is. Amit szinte mindenki problémaként említett, az egyrészt a fesztiválpiacra vonatkozó egységes szabályozás hiánya, illetve az általános jogszabályok állandó változásából adódó nehézségek. Nem meglepő ennek alapján, hogy a magyar fesztiválszervezők többsége nem tudott érdemben nyilatkozni a fesztiválokat érintő környezetvédelmi jogszabályok megszületését/az általános jogszabályok környezetvédelmi jellegű szigorítását illetően.

## KÖVETKEZTETÉSEK

A két kutatás összehasonlítása alapján összességében megállapítható, hogy a brit és a magyar fesztiválszervezők, illetve fesztiválközönség gondolkodása a környezettudatosság szempontjából nem tér el jelentősen egymástól. Ugyanakkor a fenntartható fejlődés elvének alkalmazásában élen járó Egyesült Királyságban a szervezőket – a téma pr-kommunikációs aspektusa mellett – a jogi és pénzügyi szempontok is környezettudatos tevékenységekre sarkallják; ez utóbbi szempontok a recesszió ingadozásának a függvényei is. A bevezetett klímavédelmi törvény, illetve a már meglévő központi és helyi támogatás mellett számos brit fesztiválszervező gondolta úgy 2009-ben, hogy a látogatók jegyvásárlási hajlandósága egyre inkább összefügg a fesztiválok



környezettudatos tevékenységével. A brit klímavédelmi törvénnyel párhuzamosan, illetve annak elfogadását követően nálunk is indultak kezdeményezések hasonló jogszabály elfogadására, ez azonban egyelőre csupán terv maradt. Állami ösztönzői szinten a 2009-es év számított kiemelkedőnek; az akkori Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium pályázatot hirdetett „Zöld Fesztivál” cím elnyeréséhez; emellett a fesztiválok olyan pályázati forrásokhoz is jutottak, amelyekből számos innovációs fejlesztést valósíthattak meg. (A Hegyalja Fesztivál például ebben az évben vezette be az ún. szürke vizes technológiát, aminek alkalmazását – további pályázati források hiányában – később meg kellett szüntetnie.) A jelenlegi helyzet meghatározója a gazdasági recesszió, illetve a fesztiválok számára elérhető pályázati pénzek szűkössége. Az EU-pályázatok kapcsán a kultúra területéhez tartozó fesztivál tematika jelenleg sem élvez prioritást, a 2011-es pályázati eredmények alapján a 700 fesztiváltámogatási kérelemből összesen 30-at hagyott jóvá a kultúra program kuratóriuma, ebben azonban nem szerepelt egy sem a hazai 42 pályázó közül. (Figyelemre méltó, hogy eközben az Európai Fesztiválszövetség 2011-es pályázatán a Sziget nyerte el az Európa Legjobb Nagy Fesztiválja díjat, az online közönség-szavazatok alapján.) A központi támogatás megoldásaként a Nemzeti Kulturális Alap 2012-től működteti Kulturális fesztiválok szakkollégiumát, azonban kérdéses, hogy a szakkollégium mennyiben fogja ösztönözni a fesztiválok környezettudatos tevékenységét, vagy csak egyszerűen programtámogatást fog megvalósítani.

Mindamellet látható a felmérések alapján, hogy a magyar fesztivállátogatók nem kívánnak többet fizetni azért, hogy a szórakozás mellett egy jó is ügyet szolgáljanak. A közönség csak akkor hajlandó a többletkiadásra, ha abból számára „megfogható” haszon származik. A felmérés rávilágít például arra, hogy a megkérdezettek jelentős része (84%-a) tömegközlekedési eszközzel utazna a fesztiválra, ha az utazási költ-

ség benne lenne jegyárban. Ez pedig mind a szervezők, mind a fesztiválozók, mind pedig a környezet számára hasznos lehet. A szervezők a jó gyakorlatok alkalmazása mellett is sokat tehetnek azért, hogy a látogatók környezettudatosabban viselkedjenek, nemcsak a fesztiválokon, hanem a mindennapi életben is. A szervezők válaszaikban kiemelték, hogy a fesztiválok egyik legfontosabb feladata a közönség szemléletformálása e téren. A kvantitatív felmérés eredményei alapján ezen belül is érdemes a fesztiválszervezőknek, illetve a szakmai szervezeteknek koncentrálniuk a széndioxid-kibocsátásból és vízszennyezésből eredő káros környezeti hatások bemutatására. A legnagyobb kihívást mégis az jelentheti, ha a hazai, több százéves fesztivállátogató közönségből mind több látogatót sikerül megnyerni a szeletív hulladékgyűjtés ügyének. Ha ugyanis a környezettudatosságra lesz társadalmi igény Magyarországon, akkor lesznek hozzá jogi és pénzügyi ösztönzők is.

## JEGYZETEK

- 1 A megkérdezettek által leglátogatottabb fesztiválok 2011-ben: Heineken Balaton Sound (29%); Sziget (25%), VOLT (14%); a fennmaradó 32%-on összesen 133 további fesztivál osztozott.
- 2 A mélyinterjú keretében feltett kérdések: „Van a fesztiválnak környezetvédelmi politikája, esetleg környezetbarát gyakorlatai? Ez mely terület(ek)et érint és pontosan milyen eszközöket, tevékenységeket? A fesztivál közönségében mennyire tudatosul a rendezvény környezetbarát működése? Mit gondol, lehet versenyelőnyt nyerni azzal a fesztivál-piacon, hogy a rendezvény környezetbarát? Ha igen, mivel? Észrevehető, hogy a hazai fesztiválok életében van előremozdulás a környezetbarát működés irányában? Mik azok a leginkább ösztönző tényezők, amik miatt a fesztiválok környezetbarát gyakorlatokat vezetnek be? Melyek azok a környezetvédelmi jogszabályok, amelyek érintik a fesztiválszervezőket/fesztiválokat? Mit gondol, lesz növekedés a fesztiválokat érintő környezetvédelmi jogszabályokat illetően?”
- 3 Ezúton mondok köszönetet hallgatóimnak: Bálint Zsófiának, Camara Fatim Natalynak, Csikós Viktóriának, Foczkó Dalmának,

Skobrák Nórának, Szepesi Boglárkának és Vonnak Hannának, valamint az interjú-alanyoknak: Benis Dánielnek, a Sziget Kft. háttértechnikai vezetőjének, Bukovinszky Bélának, a Hegyalja Fesztivál stratégiaimarketing-vezetőjének, Dancsok Reginának, az EFOTT sajtóreferensének, Dominus Ákosnak, a Sziget Kft. programvezetőjének, Gajdán Bálintnak, a Szegedi Ifjúsági Napok főszervezőjének, Tóth Tibornak, a Sziget Kft. szolgáltatásfejlesztési vezetőjének, Vidó Andreának, a Gyereksziget projektvezetőjének és Vigh Mihálynak, a Váci Városimázs Nonprofit Kft. vezetőjének.

- 4 Itt kell megemlíteni, hogy a brit kutatás nem a válaszok, hanem a válaszadók %-os megoszlása alapján elemzi az értékeket, ezért mi is ezt a módszert alkalmazzuk az összehasonlítás érdekében.

## HIVATKOZÁSOK

- Anable, J., Benn M., Bottrill, C., Jones, M., Papageorgiou, S. (2009), Jam Packed Part 1: Audience Travel Emissions from Festivals, <http://www.juliesbicycle.com> (2012. 01. 25.)
- Challis, B. (2011), „Zöld” művészet és fenntartható fejlődés a zeneipar szemszögéből – Példák a világ zenei fesztiváljairól”, in: Zachar B., Dér Cs. D. (szerk.): *Új utak a művészeti menedzsmentben*, Budapest: Arts & Business, 260-275. old.
- Dér, Cs. D. (2011), Miért jó „zöld”-nek lenni? A környezetvédelem helye a fesztiválok világában, in: Fojtik, J. (szerk.), *MOK 2011 „Felelős Marketing” – A Magyar Marketing Szövetség Marketing Oktatók Klubja 17. Országos Konferenciájának előadásai*, Pécs (CD-ROM)
- Farmasi, B. (2009), „Zöld Fesztivál Díj”, *Turizmus Bulletin*, XIII 3, 70. old.
- Halmi, R., Kovács B., Nagy T., Újszászi Gy. (2006). *Ajánlások zöld fesztiválok szervezéséhez*, Budapest: Független Ökológiai Központ Alapítvány
- Hinde, S. (2008), Music Fans Want Green Events! (Press release), <http://www.agreenerfestival.com> (2012. 01. 25.)
- O’Neill, C. (2006), Should UK Music Festival Organisers Implement Environmentally Friendly Practices into Event Management? (Original research), <http://www.agreenerfestival.com> (2012. 01. 25.)
- O’Neill, C. (2009), „Green Shoots”, *IQ Magazine*, Q4, pp.22-23

## Green Festivals – in Hungary and in the United Kingdom

This study is based on a research carried out in 2011. It investigated that what’s the role of the local high-visibility festivals in the sustainable development and what are the audiences and organisers of festivals belief as well. This survey which is not representative and has been applied quantitative and qualitative method (in its structure) follows British researches. This survey was carried out first in 2006 by Claire O’Neill who is a co-founder of a campaign group called „A Greener Festival” and the research was continued in the subsequent years. This recent study, in addition to describing the results of the local survey is also compares the British and Hungarian festivals’ role in the sustainable development, such as determining the environmental impact as well as the audience’s and the organisers’ opinion about this case.

*Csaba Dezső Dér*

*Dér Csaba Dezső, PhD, főiskolai docens*

Budapesti Kommunikációs  
és Üzleti Főiskola  
Heller Farkas Turisztikai és Gazdasági Kar  
Marketing Intézet  
cder@bkf.hu